

مطالبات زوجہ و روش وصول آن

(مہر، نفقہ، اجرت المثل، نخلہ، شرط تصیف و اراپی)

دکتر حسین مہرپور، دکتر محمد روشن

اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی

حسن محمدی رمقانی

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی

انشارات بجل

سرشناسه	: مهرپور، حسین، ۱۳۲۲-
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: مطالبات زوجه و روش وصول آن (مهریه، نفقه، اجرت‌المثل، نخله، شرط تنصیف دارایی) / حسین مهرپور، محمد روشن، حسن محمدی‌رمقانی.
مشخصات نشر	: تهران: جنگل، جاودانه، ۱۳۹۱
مشخصات ظاهری	: ۲۷۲ ص
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۱-۹۲۷-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: زناشویی - قوانین و مقررات - ایران
موضوع	: زناشویی (فقه)
شناسه افزوده	: روشن، محمد، ۱۳۴۳-
شناسه افزوده	: محمدی‌رمقانی، حسن، ۱۳۶۳-
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۱ م ۶۱۴/۵۴۲ KMH۵۴۲
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵۰۱۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۷۹۶۳۰۲

عنوان کتاب: مطالبات زوجه و روش وصول آن
(مهریه، نفقه، اجرت‌المثل، نخله، شرط تنصیف دارایی)
مؤلفان: دکتر حسین مهرپور، دکتر محمد روشن، حسن محمدی‌رمقانی
ناشر: انتشارات جنگل، جاودانه
ناظر فنی: امین لشکری
نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۱
قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۱-۹۲۷-۳

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹ ۶۶۴۸۲۸۳۰ [http:// www.junglepub.org](http://www.junglepub.org)
email:// Info@junglepub.org ۰۳۱۱-۳۲۰۵۰۶۷، ۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

دباجه.....	م
نشانه‌های کوتاه‌نویسی.....	ع
فصل اول: مطالبات زوجه در شرایط مختلف.....	۱
مبحث اول: مهریه.....	۲
گفتار اول: تعریف مهر.....	۲
الف- مهر در لغت.....	۲
ب- مهر در اصطلاح.....	۲
گفتار دوم: اقسام، موضوع و شرایط مهریه.....	۳
الف- اقسام مهر.....	۳
۱. مهر المسمی.....	۳
۲. مهر المثل.....	۴
۳. مهر المتعه.....	۵
۴. مهر السنه.....	۶
۵. تفویض مهر.....	۶
ب- موضوع مهر.....	۷
ج- شرایط مهر.....	۷
گفتار سوم: ماهیت حقوقی مهر.....	۸
گفتار چهارم: وضعیت مهریه در صورت انحلال زوجیت.....	۱۰
الف- انحلال مهر در صورت وقوع طلاق.....	۱۰
۱. وقوع طلاق قبل از نزدیکی.....	۱۱
۲. وقوع طلاق بعد از نزدیکی.....	۱۲
ب- انحلال مهر در صورت فسخ نکاح.....	۱۲
۱. موجبات فسخ نکاح.....	۱۲
۱. ۱. عیب.....	۱۲
۱. ۱. ۱. عیب مشترک (جنون).....	۱۳
۱. ۱. ۲. عیوب مختص مرد.....	۱۳
۱. ۱. ۳. عیوب مختص زن.....	۱۳

۱. ۲. تخلف از شرط صفت ۱۴
۱. ۳. تدلیس ۱۴
۲. فسخ نکاح قبل از نزدیکی ۱۴
۳. فسخ نکاح بعد از نزدیکی ۱۵
- ج- انحلال مهر در صورت فوت یکی از زوجین ۱۶
۱. مهر المسمی قبل از نزدیکی در صورت فوت یکی از زوجین ۱۷
۲. مهریه در نکاح مفوض البضع در صورت فوت یکی از زوجین ۱۹
۳. مهریه در نکاح تفویض مهر در صورت فوت یکی از زوجین ۱۹
۱. ۳. ۱. فوت یکی از زوجین قبل از تعیین مهر و قبل از نزدیکی ۱۹
۲. ۳. ۲. فوت یکی از زوجین بعد از تعیین مهر و قبل از نزدیکی ۲۰
۳. ۳. ۳. فوت یکی از زوجین قبل از تعیین مهر و بعد از نزدیکی ۲۰
۴. ۳. ۴. فوت یکی از زوجین بعد از تعیین مهر و بعد از نزدیکی ۲۱
- د- در صورت ارتداد یکی از زوجین ۲۱
- گفتار پنجم: وضعیت مهریه در صورت حجر یکی از زوجین ۲۴
- الف- حجر زوج ۲۵
۱. جنون زوج ۲۵
۲. سفه زوج ۲۵
۳. صغر زوج ۲۶
- ب- حجر زوجه ۲۶
۱. جنون زوجه ۲۷
۲. سفه زوجه ۲۷
۳. صغر زوجه ۲۷
- گفتار ششم: وضعیت مهریه در صورت بطلان نکاح ۲۸
- الف- کشف بطلان قبل از نزدیکی ۲۸
- ب- کشف بطلان بعد از نزدیکی ۲۸
- گفتار هفتم: وضعیت مهریه در صورت تعهد ثالث به پرداخت آن ۲۹
- گفتار هشتم: وضعیت مهریه در صورت تلف مهر بعد از عقد و قبل از تسلیم ۳۴
- گفتار نهم: وضعیت مهریه در صورت ورشکستگی زوج ۳۵
- مبحث دوم: نفقه ۳۶
- گفتار اول: تعریف نفقه ۳۷

۳۷	الف - نفقه در لغت
۳۷	ب - نفقه در اصطلاح
۳۸	گفتار دوم: فلسفه و شرایط وجوب نفقه
۳۸	الف - فلسفه وجوب نفقه
۳۹	ب - شرایط وجوب نفقه
۴۰	گفتار سوم: ماهیت نفقه زوجه
۴۱	گفتار چهارم: وضعیت نفقه قبل از اولین تمکین
۴۷	گفتار پنجم: وضعیت نفقه در صورت انحلال زوجیت
۴۷	الف - در صورت وقوع طلاق
۴۷	۱. طلاق رجعی
۴۸	۲. طلاق بائن
۴۸	۱. ۲. زن غیر حامل
۴۸	۲. ۲. زن حامل
۴۹	ب - در صورت فسخ نکاح
۵۰	ج - در صورت فوت یکی از زوجین
۵۰	۱. در صورت فوت زوج
۵۳	۲. در صورت فوت زوجه
۵۳	د - در صورت ارتداد یکی از زوجین
۵۳	۱. ارتداد زوج
۵۳	۲. ارتداد زوجه
۵۴	گفتار ششم: وضعیت نفقه در صورت بطلان نکاح
۵۴	گفتار هفتم: وضعیت نفقه در صورت حجر یکی از زوجین
۵۴	الف - حجر زوج
۵۴	۱. جنون زوج
۵۴	۲. سفه زوج
۵۵	۳. صغر زوج
۵۵	ب - حجر زوجه
۵۵	۱. جنون زوجه
۵۶	۲. سفه زوجه
۵۶	۳. صغر زوجه

- گفتار هشتم: وضعیت نفقه در صورت ورشکستگی زوج ۵۷
- مبحث سوم: اجرت‌المثل، نحله، شرط تنصیف دارایی ۵۸
- گفتار اول: اجرت‌المثل ۵۸
- الف- تعریف اجرت‌المثل ۵۸
- ب- جایگاه فقهی اجرت‌المثل ۵۸
- ج- اجرت‌المثل زوجه در قوانین موضوعه ایران ۵۹
- د- شرایط استحقاق اجرت‌المثل ۶۱
۱. جبر و وظایف نسبی زوجه نبودن کارهای انجام شده ۶۲
۲. انجام کارها به دستور شوهر ۶۳
۳. انجام کارها به قصد تبرع نباشد ۶۴
- ه- وضعیت اجرت‌المثل در صورت فوت یکی از زوجین ۶۶
۱. در صورت فوت زوج ۶۷
۲. در صورت فوت زوجه ۶۷
- و- وضعیت اجرت‌المثل زوجه در صورت ورشکستگی زوج ۶۸
- گفتار دوم: نحله ۶۸
- الف- نحله در لغت و اصطلاح ۶۸
- ب- ماهیت بخشش (نحله) ۶۹
- ج- شرایط و ملاک‌های بخشش طبق بند ب تبصره ۶ ماده واحده طلاق ۷۱
- د- انتقادات وارده بر تبصره ۷۴
- گفتار سوم: شرط تنصیف دارایی ۷۵
- الف- شرط ۷۵
- ب- اقسام شرط ۷۶
۱. شروط صحیح ۷۶
۲. شروط باطل ۷۸
۳. شروط باطل و مبطل ۷۸
۱. ۳. ۱. شرط خلاف مقتضای عقد ۷۹
۲. ۳. ۲. شرط مجهولی که جهل به آن موجب جهل به عوضین است ۷۹
- ج- پیشینه شرط ضمن عقد نکاح در قوانین و مقررات ایران ۸۰
۱. قبل از سال ۱۳۶۱ ۸۰
۲. بعد از سال ۱۳۶۱ ۸۰

بخشنامه ثبتی مشتمل بر شروط ضمن عقد نکاح.....	۸۰
د- ماهیت شرط تنصیف دارایی و شرایط تحقق تنصیف.....	۸۱
۱. مفهوم و ماهیت شرط تنصیف دارایی.....	۸۲
۲. شرایط تحقق تنصیف.....	۸۳
۱. ۲. درخواست طلاق.....	۸۳
۲. ۲. عدم تأثیر زوجه در درخواست زوج به طلاق.....	۸۳
۳. ۲. وقوع طلاق.....	۸۳
۲. ۴. تعیین میراث مال قابل تملیک توسط دادگاه.....	۸۴
۲. ۵. حاکمیت شرط بر اموال موجود حین طلاق.....	۸۴
۳. نقد و بررسی شرط تنصیف.....	۸۵
۱. ۳. مبهم و نامعلوم بودن موضوع شرط.....	۸۵
۲. ۳. عدم موضوع شرط، حین نکاح.....	۸۵
۳. ۳. عدم تعیین سهم قابل انتقال به زوجه.....	۸۵
ه- وضعیت شرط تنصیف دارایی در صورت فوت یکی از زوجین.....	۸۷
۱. فوت زوج.....	۸۷
۲. فوت زوجه.....	۸۸
و- وضعیت شرط تنصیف دارایی در صورت غیبت زوجه.....	۸۸
ز- وضعیت شرط تنصیف دارایی در صورت ورشکستگی زوج.....	۸۹
فصل دوم: روش مطالبه.....	۹۱
مبحث اول: نحوه مطالبه مهریه.....	۹۲
گفتار اول: مطالبه مهریه از طریق دادگاه.....	۹۳
الف- دادگاه صالح جهت طرح دعوی مطالبه مهریه.....	۹۳
۱. دادگاه ذاتاً صالح.....	۹۴
۲. دادگاه صالح از نظر محلی (نسبی).....	۹۸
ب- آیین دادرسی دادگاه اختصاصی خانواده.....	۱۰۱
ج- تنظیم دادخواست مطالبه مهریه.....	۱۰۲
۱. تکمیل فرم دادخواست.....	۱۰۳
۲. هزینه دادخواست مطالبه مهریه.....	۱۰۴
۳. دادخواست صدور قرار تأمین مهریه.....	۱۰۵

- د- تشریفات تعیین و تشکیل جلسه دادرسی مهریه و جریان آن ۱۰۷
۱. اولین جلسه دادرسی و حقوق و تکالیف اصحاب دعوا ۱۰۹
۱. ۱. اعتراض به خواسته و بهای آن ۱۰۹
۱. ۲. کاهش یا افزایش خواسته ۱۱۰
۱. ۳. تأمین از اتباع بیگانه ۱۱۰
۱. ۴. تکلیف خواهان و خوانده به ارایه اصول مستندات و ضمانت اجرای آن ۱۱۱
۱. ۵. لزوم طرح ایرادات در اولین جلسه دادرسی مگر آنکه بعداً حادث شده باشند ۱۱۲
۱. ۶. تقدیم دادخواست تقابل تا اولین جلسه دادرسی ۱۱۳
۱. ۷. تعرض به اصالت اسناد ۱۱۴
۲. وضعیت و یا عکس‌العمل زوج در برابر ادعای زوجه ۱۱۵
۳. استرداد دادخواست و دعوی ۱۱۶
۴. صدور حکم ۱۱۷
- ه- اعتراض به حکم مهریه ۱۱۷
۱. واخواهی ۱۱۷
۲. تجدیدنظرخواهی ۱۲۰
- و- تعدیل مهریه ۱۲۲
۱. شرایط تعدیل (به روز نمودن) مهریه ۱۲۳
۱. ۱. وجه رایج بودن مهریه ۱۲۳
۱. ۲. نبود تراضی برخلاف ۱۲۳
۲. تشریفات رسیدگی به دادخواست تعدیل ۱۲۳
۱. ۲. مرجع صالح ۱۲۳
۲. ۲. هزینه دادرسی ۱۲۴
۳. نحوه تعدیل مهریه ۱۲۵
- ز- امکان تقسیط مهریه قبل از مطالبه زوجه ۱۲۷
- ح- نکات کلیدی وصول مهریه در شرایط مختلف ۱۲۹
۱. در صورت طلاق ۱۲۹
۱. ۱. طلاق به درخواست زوج ۱۲۹
۱. ۲. طلاق به درخواست زوجه ۱۳۰
۲. در صورت فوت یکی از زوجین ۱۳۱
۱. ۲. در صورت فوت زوج ۱۳۱

۱۳۲.....	۲.۲. در صورت فوت زوجه.....
۱۳۲.....	۳. در صورت ورشکستگی زوج.....
۱۳۵.....	۴. مطالبه مهریه غیرمنقول.....
۱۳۶.....	۴.۱. محکوم علیه در آن تصرف مالکانه داشته باشد.....
۱۳۷.....	۴.۲. محکوم علیه به موجب حکم نهایی مالک شناخته شده باشد.....
۱۳۸.....	گفتار دوم: مطالبه مهریه از طریق اجرای ثبت.....
۱۳۸.....	الف- کلیات.....
۱۳۸.....	۱. تعریف سند و انواع آن.....
۱۳۹.....	۲. تفاوت سند رسمی و غیر رسمی از حیث قوه اجرایی.....
۱۳۹.....	۳. مفهوم اجراییه.....
۱۴۰.....	ب- نحوه اجرا و وصول مهریه از طریق اجرای ثبت و دفاتر ازدواج و طلاق.....
۱۴۳.....	۱. دفترخانه ازدواج به عنوان مرجع صدور اجراییه.....
۱۴۴.....	۲. دفترخانه اسناد رسمی به عنوان مرجع صدور اجراییه.....
۱۴۴.....	۱. ۲. مال غیرمنقول در دفتر املاک ثبت شده است.....
۱۴۵.....	۲. ۲. مال غیرمنقول در دفتر املاک ثبت نشده است.....
۱۴۵.....	ج- بازداشت اموال بدهکار.....
۱۴۸.....	د- تقسیط مهریه.....
۱۴۸.....	ه- جلسه مزایده.....
۱۴۹.....	و- هزینه های اجرایی.....
۱۴۹.....	گفتار سوم: امکان وصول همزمان مهریه از طریق اجرای ثبت و دادگاه.....
۱۵۱.....	مبحث دوم: نحوه مطالبه نفقه.....
۱۵۲.....	گفتار اول: نفقه های مورد مطالبه.....
۱۵۲.....	۱. نفقه آینده.....
۱۵۳.....	۲. نفقه گذشته.....
۱۵۴.....	گفتار دوم: مراجع تعیین نفقه.....
۱۵۴.....	الف- تعیین نفقه توسط دادگاه و کارشناس معرفی شده از طرف دادگاه.....
۱۵۵.....	ب- تعیین نفقه توسط عضو ناظر یا اداره تصفیه.....
۱۵۵.....	ج- تعیین نفقه توسط امین غایب.....
۱۵۶.....	گفتار سوم: مراجعه به دادگاه.....
۱۵۶.....	الف- دادگاه صالح.....

۱. دادگاه ذاتاً صالح..... ۱۵۶
۲. صلاحیت نسبی دادگاه..... ۱۵۷
- ب- تنظیم دادخواست نفقه..... ۱۵۷
- ج- نحوه عملی رسیدگی به پرونده‌های نفقه در محاکم دادگستری..... ۱۵۹
- د- نکات کلیدی وصول نفقه در شرایط مختلف..... ۱۶۵
۱. تأثیر حجر یکی از زوجین بر نحوه مطالبه نفقه..... ۱۶۵
۱. ۱. حجر زوجه..... ۱۶۵
۲. ۱. حجر زوج..... ۱۶۹
۲. تأثیر فوت یکی از زوجین بر نحوه مطالبه نفقه..... ۱۷۰
۱. ۲. فوت زوج..... ۱۷۰
۲. ۲. فوت زوجه..... ۱۷۲
۱. ۲. ۱. نفقه آینده..... ۱۷۲
۲. ۲. ۲. نفقه گذشته..... ۱۷۲
۳. تأثیر ورشکستگی زوج بر نحوه مطالبه نفقه زوجه..... ۱۷۳
۴. تأثیر طلاق بر نحوه مطالبه نفقه..... ۱۷۸
- مبحث سوم: نحوه مطالبه اجرت‌المثل، نحله و شرط تنصیف دارایی..... ۱۷۸
- گفتار اول: نحوه مطالبه اجرت‌المثل..... ۱۷۹
- الف- زمان مطالبه اجرت‌المثل..... ۱۷۹
۱. قبل از الحاق یک تبصره به ماده ۳۳۶ قانون مدنی..... ۱۷۹
۲. بعد از الحاق یک تبصره به ماده ۳۳۶ قانون مدنی..... ۱۸۲
- ب- تشریفات مطالبه..... ۱۸۳
- ج- تأثیر ورشکستگی زوج بر وصول اجرت‌المثل..... ۱۸۵
- گفتار دوم: مطالبه نحله..... ۱۸۶
- گفتار سوم: نحوه مطالبه شرط تنصیف دارایی..... ۱۸۷
- الف- مطالبه قبل از قانون اصلاح مقررات طلاق..... ۱۸۷
- ب- مطالبه پس از قانون اصلاح مقررات طلاق..... ۱۸۹
- ج- اثبات شرط..... ۱۹۰
- د- نحوه رسیدگی و صدور حکم توسط دادگاه..... ۱۹۱
- ه- تأثیر ورشکستگی زوج بر اعمال شرط تنصیف دارایی..... ۱۹۲
۱. طلاق قبل از توقف..... ۱۹۵

۱۹۵.....	۲. طلاق در زمان توقف.....
۱۹۶.....	۳. طلاق بعد از صدور حکم ورشکستگی.....
۱۹۶.....	گفتار چهارم: امکان جمع وصول اجرت‌المثل یا نحلّه با شرط تنصیف دارایی.....
۱۹۸.....	الف- تفاوت شرط انتقال تا نصف دارایی به زن با اجرت‌المثل.....
۱۹۹.....	ب- تفاوت شرط انتقال تا نصف دارایی با نحلّه.....
۲۰۱.....	فصل سوم: اجرای احکام
۲۰۲.....	مبحث اول: تعریف اجرا و شرایط اجرای احکام مدنی.....
۲۰۲.....	گفتار اول: تعریف اجرا.....
۲۰۲.....	گفتار دوم: شرایط اجرای احکام مدنی.....
۲۰۳.....	الف- قطعی بودن حکم.....
۲۰۴.....	ب- ابلاغ رأی.....
۲۰۴.....	ج- تقاضای اجرا.....
۲۰۵.....	د- صدور اجراییه.....
۲۰۷.....	مبحث دوم: هزینه‌های اجرایی، و توقیف اموال محکوم‌علیه.....
۲۰۷.....	گفتار اول: هزینه‌های اجرایی.....
۲۰۸.....	گفتار دوم: توقیف اموال محکوم‌علیه.....
۲۱۱.....	مبحث سوم: اجرای احکام مطالبات زوجه در صورت تعدّد طلبکاران.....
۲۱۸.....	مبحث چهارم: تأثیر اعسار محکوم‌علیه بر اجرای احکام مربوط به مطالبات زوجه.....
۲۱۸.....	گفتار اول: تأثیر اعسار زوج بر اجرای حکم مهریه.....
۲۲۰.....	۱. اعسار از تأدیه هزینه دادرسی.....
۲۲۰.....	۲. اعسار از تأدیه محکوم‌به و دیون.....
۲۲۲.....	گفتار دوم: تأثیر اعسار زوج بر اجرای حکم پرداخت نفقه.....
۲۲۶.....	گفتار سوم: ضمانت اجرای عدم پرداخت نفقه.....
۲۲۶.....	الف- ضمانت اجرای مدنی.....
۲۲۸.....	ب- ضمانت اجرای کیفری.....
۲۲۹.....	گفتار چهارم: تأثیر اعسار زوج بر اجرای احکام اجرت‌المثل، نحلّه و شرط تنصیف دارایی.....
۲۲۹.....	الف- تأثیر اعسار زوج بر اجرای حکم اجرت‌المثل.....
۲۳۰.....	ب- تأثیر اعسار زوج بر اجرای حکم نحلّه.....
۲۳۱.....	ج- تأثیر اعسار زوج بر اجرای حکم شرط تنصیف دارایی.....

۲۳۲.....	مبحث پنجم: مستثنیات دین در مطالبات زوجه.....
۲۳۴.....	مبحث ششم: بازداشت و حبس محکوم‌علیه.....
۲۳۷.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۲۳۷.....	۱. مهریه.....
۲۳۸.....	۲. نفقه.....
۲۳۹.....	۳. اجرت‌المثل.....
۲۴۰.....	۴. نخله.....
۲۴۱.....	۵. تنصیف دارایی.....
۲۴۱.....	۶. اعاده هزینه‌های زوجه در زندگی مشترک.....
۲۴۲.....	آیین دادرسی مدنی در امور خانواده.....
۲۴۳.....	نحوه مطالبه و آیین دادرسی در خصوص مهریه.....
۲۴۳.....	۱. مهریه منقول.....
۲۴۳.....	۲. مهریه غیرمنقول.....
۲۴۴.....	نحوه مطالبه و آیین دادرسی در خصوص نفقه.....
۲۴۵.....	نحوه مطالبه و آیین دادرسی در خصوص اجرت‌المثل.....
۲۴۶.....	نحوه مطالبه و آیین دادرسی در خصوص نخله.....
۲۴۶.....	نحوه مطالبه و آیین دادرسی در خصوص تنصیف دارایی.....
۲۴۷.....	نحوه اجرای احکام مربوط به مطالبات زوجه.....
۲۴۹.....	منابع و مأخذ.....

دیباچه

خانواده مهم‌ترین رکن اجتماعی است و ایجاد، اداره، مناسبات داخلی و انحلال آن ضمن آنکه به اراده طرفین به عقد نکاح وابسته است، از حساسیت بالایی جامعه نیز برخوردار است. از این‌رو هرگونه تغییر در مناسبات خانواده، به ویژه در مسئله عقد نکاح، چنانچه بر خلاف ذات مقتضای آن باشد، اصولاً لازم‌الاتباع نخواهد بود؛ چنان‌که برخی قواعد آمره نکاح از قبیل لزوم مهر، نفقه و ریاست، تحت توافق الزام‌آور قرار نمی‌گیرد. البته برخی قواعد از قبیل: شرط تنصیف دارایی از زمان وقوع عقد و تأدیه آن در صورت جدایی، حسب اتفاق نظر زوجین موضوع تعهد قرار می‌گیرد. در هر حال این مسئله نشان می‌دهد جامعه به ویژه در قالب رهنمودهای دینی نسبت به این مسئله حساسیت دارد و دین در حوزه حقوق خانواده الزامات و رهنمودهایی را مقرر داشته است و بخش عمده‌ای از مفاد قواعد حقوقی امروز نیز از همین منابع برگرفته شده‌اند. از این‌رو بایسته است حقوق خانواده از منظر دینی به نحو شایسته مورد تفحص قرار گیرد. و این همان بایستگی است که کتاب حاضر در صدد پاسخ‌گویی به آن است.

متأسفانه با نگاهی به قوانین ملاحظه می‌کنیم بر اساس نگرشی یک‌سویه، و یا بعضاً با هدف استیفای حقوق عضوی که حق او در معرض تضییع قرار گرفته، قانونگذار بیش از آنکه به احیای حقوق عضو مورد نظر کمک نمایند به تلاشی خانواده کمک کرده است. این مسئله به ویژه زمانی حاد می‌گردد که در مقام اعمال قوانین، به جای شناسایی حق و اجرای عدالت، تأکید بر رعایت شکلی قوانین شده است. این در حالی است که در قوانین اسلامی بیش از آنکه رعایت شکلی قانون مدنظر باشد، تشخیص، شناسایی و احقاق حق مهم است. این مسئله نشان می‌دهد مسایل مربوط به حقوق خانواده خواه‌ناخواه مستلزم توجه بیش از پیش به مباحث روانشناختی، جامعه‌شناختی و... است و علم قاضی نقش مهمی در نحوه تصمیم‌گیری در مقام قضاوت دارد و بایسته است تا آنجا که زمینه‌های مصلحه برقرار باشد، با نگرشی جامع به قوانین از یکسو و به الزامات حقوق و تکالیف از سوی دیگر، نسبت به این مسایل تصمیم‌گیری شود. از این‌رو تأکید می‌گردد اعضای خانواده دارای حقوق و تکالیف متقابل

هستند و زوجین نباید از هیچکدام غافل بمانند. البته ادراک عمومی بر این است که اساس تعاملات خانوادگی بر مدار اخلاق به گردش درمی‌آید - و در این شکی نیست - اما از آنجا که جنبه اخلاقی، وجه الزام و ضمانت اجرایی ندارد، طبعاً جایگاه علم حقوق در مباحث خانواده در صدر قرار می‌گیرد؛ زیرا گرچه وجه ظاهر و غالب رفتارها در خانواده به وسیله اخلاق تنظیم می‌شود اما همواره این انتظار وجود دارد که زوجین حداقل به میزانی که خواستار حقوق خود هستند، در ایفای وظایف، تکالیف و تأمین حقوق دیگری نیز اهتمام داشته باشند.

دین اسلام بر تشکیل خانواده و پاسداری از آن تأکید نموده و این نهاد مقدس شمرده شده است. بر اساس سنت نبوی (ص) با ازدواج، نیمی از دین حفظ می‌شود. نظر به اهمیت این نهاد اساسی که اساس و بنیان جامعه بر آن نهاده شده، تبیین جوانب حقوق مرتبط با این نهاد ضرورتی اجتناب ناپذیر است. از این رو مهم‌ترین تأکید مؤلفان این کتاب، بر اداره اخلاقی خانواده است و آنکه، این نهاد مقدس تا حد امکان استحکام یابد و از اضمحلال مصون ماند؛ اما در مواردی که به ناچار باید خط‌کشی‌های خشک قانونی فصل خصومت نماید، راهکارهای آن تبیین شود.

در این کتاب سعی شده در فصل اول مطالبات زوجه و منشاء آن که مهر، نفقه، اجرت‌المثل، نخله و تنصیف دارایی مورد بحث و بررسی قرار گیرد و انواع و حالات مختلف عارضی آنها مورد مطالعه قرار گیرد و در فصل دوم شیوه‌های مطالبه این حقوق مالی از طریق دادگاه صلاحیت‌دار و آیین دادرسی حاکم بر این قبیل دعاوی یا مرجع صالح دیگری تحت عنوان اجرای ثبتی و عوارض مختلف از قبیل حجر یا ورشکستگی زوج و آثار آن بر دعوی بررسی و مآلاً در فصل پایانی اجرای احکام صادره مراجع ذی‌صلاحیت و شرایط اجرای احکام مدنی، هزینه‌های اجرا و توقیف اموال مدیون و مستثنیات دین در مطالبات زوجه و امکان بازداشت غریم و حبس وی مورد بحث، بررسی و تدقیق قرار گرفته است.

یکی از ویژگی‌های این کتاب، که مبنای اولیه آن بر اساس پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد آقای حسن محمدی رمقانی در دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی با عنوان وصول مطالبات زوجه در شرایط مختلف شکل گرفت، آن است که ضمن انجام بحث‌های علمی دقیق، تلاش شده تا

کاربردی و به فراخور نیاز مخاطبانی باشد که در برخی موارد به دلایل شخصی به مطالعه و اتخاذ راهکار مناسب نیاز دارند. شایان ذکر است متن اولیه پایان نامه با اصلاحاتی که توسط مؤلفان جهت انتشار به عمل آمد، در بیش از نیمی از مباحث دچار تغییر و تکمیل شد و آنچه در اینجا عرضه می گردد، طبعاً با متن مبنا بسیار متفاوت است.

مسئولیت تدوین و تألیف یک کتاب عموماً به نام یک یا چند فرد مشخص بر جلد آن رقم می خورد، اما بر هیچ کس پوشیده نیست که انجام هر کار درخور، جز با مشارکت و همیاری میسر نیست و از این رو مفروض است که از زحمات عزیزانی که در این طریق یاری گر بوده اند، تقدیر و تشکر به عمل آید. در این راستا بر خود فرض می دانیم از حمایت های مادی و معنوی کلیه همکاران محترم در دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، و نیز همکاران محترم پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی و قطب علمی خانواده ایران، مدیران و همکاران محترم انتشارات جنگل جاودانه به ویژه آقایان محبتی سجاد و امین لشکری که این کتاب را به زیور طبع آراسته و به ما یاری رساندند، کمال تشکر و قدردانی را به عمل آوریم.

امید است این نوشتار مقدمه ای برای استیفا و استفاد حقوق صاحب حقی باشد و اساتید فن، جامعه علمی و قضایی کشور، نگارندگان را از ارشادات خود بهره مند سازند.

اللهم وفقنا لما تحب و ترضی و لله عاقبه الامور

دکتر حسین مهرپور و دکتر محمد روشن (m-roshan@sbu.ac.ir)

(اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی)

سال ۱۳۹۱ هجری شمسی

نشانه‌های کوتاه‌نویسی

قانون اجرای احکام مدنی	ق. ا. ا. م
قانون اساسی	ق. ا
قانون اصلاح مقررات طلاق	ق. ا. م. ط
قانون اصول محاکمات حقوقی	ق. ا. م. ح
قانون امور حسبی	ق. ا. ح
قانون آیین دادرسی مدنی	ق. آ. د. م
قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷	ق. ج
قانون تجارت	ق. ت
قانون تشکیل دادگاه‌های حقوقی	ق. ت. د. ح
قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب	ق. ت. د. ع. ا
قانون تصفیه امور ورشکستگی	ق. ت. ا. و
قانون ثبت	ق. ث
قانون حمایت خانواده	ق. ح. خ
قانون مدنی	ق. م